

andere internationale betrekkingen worden verduidelijkt. Degenen die zich voor de moderne architectuur interesseren en voor hen die de wortels van de huidige bouwkunst willen leren kennen is de vijfdelige manifestatie over Het Nieuwe Bouwen met de bijbehorende reeks studies (de dikke catalogi kosten slechts f 25,-) onmisbaar.

In het Bouwcentrum in Rotterdam is intussen een door Delftse studenten georganiseerde tentoonstelling geweest die gewijd was aan een van de meest vooraanstaande exponenten van Het Nieuwe Bouwen: Johannes Duiker, die soms in samenwerking met Wiebenga en Bijvoet belangrijke onderzoeken verrichte en tot opmerkelijke resultaten kwam. De tentoonstelling, waar vooral een onderzoek naar de technische kwaliteiten van Duikers werk aan ten grondslag ligt, zal misschien nog op andere plaatsen te zien zijn. Juist de technische aspecten blijven vaak onderbelicht en daarom mogen we de Stichting Bouw te Rotterdam dankbaar zijn dat zij de kloeke studie ook heeft uitgegeven (f 50,-).

Het kan niet op, want vanaf 4 maart t/m 2 april is in de Amsterdamse Academie van Bouwkunst een tentoonstelling ingericht over de Russisch-Britse Nieuwe Bouwer Lübetkin en in het Frans Halsmuseum te Haarlem is tot en met 7 maart het werk van architect G. H. M. Holt, die ook wel tot een Nieuwe Bouwer gerekend wordt, tentoongesteld.

Over de komende gebeurtenissen van de eigenlijke Nieuwe Bouwen manifestatie valt nog niet meer te zeggen dan wat de folder tekst belooft. Bij de Rotterdamse en Amsterdamse waren de samenstellers tot kort voor de opening hard aan het werk en dat zal bij de andere tentoonstellingen vast niet anders zijn. Het zijn tentoonstellingen die ook de bezoekers nog lang zullen bezighouden.

1) Zoals onze leden wel zullen weten is Weissman de initiatiefnemer en oprichter van de Bond Heemschut. In genoemd citaat komt duidelijk tot uiting dat ook in Heemschut's beginperiode de bevordering van goede moderne architectuur evenzeer tot de doelstellingen van de Bond behoorden als de verdediging van de historische bebouwing.

Vaak wordt het tegendeel beweerd. Dit zou het gevolg kunnen zijn van het verkeerd begrijpen van het feit, dat Heemschut verschillende malen nadrukkelijk stelling heeft genomen tegen nieuwbouw in de stijl van de Nieuwe Zakelijkheid als deze niet harmonieerde met de bestaande (historische) bebouwing. (Red.)

2) Wiebenga werd in het Documentatiecentrum in een enigszins slordige restruimte gepresenteerd. Het is niet de schuld van de organisatoren, maar het gevolg van het feit dat het Documentatiecentrum nog steeds zeer slecht gehuisvest is en tentoonstellingen als deze eigenlijk nauwelijks aankan. Door het ordenen en beschikbaarstellen van materiaal heeft juist dit instituut de manifestatie over Het Nieuwe Bouwen mogelijk gemaakt.

3) De tijdens de tentoonstelling als verrassende nieuwe vondst overkomende J. G. Wiebenga is in 1975 al gepresenteerd in de tentoonstelling (met catalogus) *Stad wat doe je ermee, 100 jaar bouwen in Groningen* in het Groninger Museum. Zonder enige verwijzing naar het toen gepleegde onderzoek is er van de resultaten nu gebruik gemaakt zonder dat er veel aan toegevoegd is.

De gemeentelijke monumentenverordening

EEN NOODZAKELIJK INSTRUMENT TER BESCHERMING VAN DE LOKALE KARAKTERISTIEK DOOR MR. W. SILFHOUT*

Monumentenzorg zou men kunnen omschrijven als het continu proces van overnemen, beheren en weer overdragen van zaken die we niet kwijt willen.

De reden om aan monumentenzorg te doen? Als antwoord kan de dichter Potgieter worden aangehaald die als volgt waarschuwde tegen de stadsvernieuwing in zijn tijd:

‘Waar rees, hoe vaak de moker klom
Iets schoners op dan wat er zonk?’

Ook gemeenten hebben een taak in die zorg voor het behoud van zaken die we niet kwijt willen.

Monumentenzorg is primair een taak voor de rijksoverheid, hoewel ook op dat punt de decentralisatiegedachte veld wint.

Een paar opmerkingen over die decentralisatie. De indeling in A- en B-lijsten, die thans van verschillende zijden wordt bepleit, lijkt niet zo'n gekke gedachte. Op de A-lijsten komen dan de monumenten waarbij de landelijke betekenis de overhand heeft, op de B-lijsten de rest.

Maar decentraliseren zonder daaraan een herverdeling van de steeds schaarser wordende middelen te koppelen, is geen decentralisatie, maar verschuiven van de problemen van het Rijk naar de gemeenten. En als we zien dat het budget voor monumentenrestauraties al tot 1985 op is en dat de kans bestaat dat de bezuinigingsoperaties ook de monumentenzorg niet onberoerd zullen laten, dan valt het ergste te vrezen.

In de recente decentralisatienota van de minister van CRM worden geen uitspraken gedaan op het punt van de financiën. Ook over het toekomstig juridisch instrumentarium geeft die nota geen duidelijkheid. Ter oplossing daarvan wordt – zoals dat in bestuurlijk Nederland zo langzaam aan gebruikelijk is – gewezen op de instelling van de nodige werkgroepen. Ook hier weer verschuiven!

Misschien is het wel goed dat ook de gemeentelijke monumentencommissies zich eens gaan bezighouden met de toekomstige structuur van de monumentenzorg.

De Monumentenwet laat in artikel 32 de lagere overheden, provincie en gemeente, de vrijheid, aanvullende verordeningen te maken. Provinciale verordeningen bestaan in Noord-Holland en Noord-Brabant en zijn in andere provincies in voorbereiding. Op veel fronten zijn sommige provincies erg actief op het terrein van de monumentenzorg. Voor de provincie Gelderland kan gewezen wor-

den op de activiteiten van de Gelderse monumentencommissie, het monumentenfonds, de monumentenwacht en de subsidieregeling voor vernieuwing en/of herstel van een aantal monumentale bouwkundige elementen, die een duidelijke relatie met het landschap hebben.

Eén van de stellingen van Prof. Mr. R. Crinice le Roy aan het slot van zijn rede tijdens de Nationale Monumentenstudiedag 1980 op 5 maart 1980 luidde: ‘Er bestaat onvoldoende inzicht in de activiteiten van de lagere openbare lichamen m.b.t. de monumentenzorg. Hoewel de Monumentenwet ruimte laat voor het voeren van een eigen (aanvullend) beleid door provincies en gemeenten, wijzen recente onderzoeken uit dat, uitzonderingen daargelaten, van de mogelijkheden welke hier bestaan een onvoldoende gebruik wordt gemaakt’.

Dit inzicht werd wel verkregen door het verschijnen van het rapport ‘Zorgen om monumenten’ dat het NIROV in juni 1980 het licht deed zien. De resultaten van dit rapport toonden aan dat de stelling van prof. Crinice le Roy juist was. Om een paar cijfers te noemen: In 1962 bedroeg het aantal gemeenten met een eigen monumentenverordening ruim 100. Wellicht als gevolg van de invoering van de Monumentenwet in 1961, liep de belangstelling van de gemeenten voor de monumentenzorg terug. Thans hebben ongeveer 60 gemeenten een monumentenverordening en is zo'n verordening in 20 gemeenten op komst. Van die 60 gemeenten die een eigen verordening hebben, zijn er 23 die ook een lijst met beschermde monumenten hebben. Een dergelijke lijst is in een aantal gemeenten in voorbereiding.

*) Mr. W. Silfhout, chef van de afdeling Algemeen Bestuur en Kabinet van de gemeente Amersfoort, hield onlangs voor de Gelderse gemeentebesturen en gemeentelijke monumentencommissies een bijzonder interessante lezing over de gemeentelijke monumentenzorg, waarbij uitvoerig werd ingegaan op de door de VNG uitgegeven nieuwe modelverordening. Wij zijn ervan overtuigd met de publicatie daarvan al diegenen die betrokken zijn bij de gemeentelijke monumentenzorg een dienst te bewijzen.

Mr. Silfhout deed op dit terrein veel ervaring op in de drie jaren dat hij secretaris was van de gemeentelijke monumentencommissie in Apeldoorn, welke gemeente in 1977 een eigen monumentenverordening vaststelde. Zijn bevindingen in de praktijk in deze gemeente komen in het volgende Heemschutnummer aan de orde.

Eén van de beschermingscriteria in de Apeldoornse monumentenverordening is de betekenis van een bepaald gebouw voor de bevolking. De gemeente beschermde op grond daarvan het huisje waarin zich de op de rijkslijst voorkomende Echoput bevindt. De 'versiering' met een lichtreclame valt daar niet onder. Foto: Gemeente Apeldoorn.

Welke instrumenten hebben gemeenten om een adequaat monumentenbeleid te voeren? Het zijn er vele, gemakshalve in 3 categorieën te verdelen, nl.:

a. *financiële*, zoals restauratiesubsidies.

b. *feitelijke*, zoals het geven van voorlichting, ambtelijke hulp en advies bij restauratie- en onderhoudsplannen en het beschikbaar stellen van materialen. Daarnaast moet een gemeente vanzelfsprekend ook goed voor haar eigen gebouwen zorgen en zodoende het goede voorbeeld geven.

c. *juridische*

In de eerste plaats is daar het bestemmingsplan, waarin voorzover mogelijk, maat en schaal van het bestaande gebouw kan worden vastgelegd en waarin beschermende voorschriften kunnen worden gegeven voor archeologische monumenten. Voorts de Woningwet en de bouwverordening met mogelijkheden van aanschrijving tot verbetering en een regeling tot voorkoming van ongewenste sloop van gebouwen.

Het juridisch instrument bij uitstek op dit punt is de gemeentelijke monumentenverordening, die aan de hand van de volgende onderwerpen onder de loupe zal worden genomen:

– de model-verordening 1982 van de vereni-

ging van Nederlandse Gemeenten (VNG) in relatie tot het vorige model 1964;

– de criteria die de model-verordening hanteert om objecten tot gemeentelijk monument te kunnen bestempelen;

– de procedure om objecten op een gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen en de rechtsbescherming die burgers en andere belanghebbenden wordt geboden tegen beslissingen op dit punt;

– de rechtsgevolgen van plaatsing op een gemeentelijke monumentenlijst.

DE MODELVERORDENING 1982

In 1964 verscheen het rapport van de VNG-commissie-monumentenzorg met als titel 'De gemeente en de monumentenzorg'. Dat rapport bevatte, naast belangwekkende beschouwingen over gemeentelijk monumentenbeleid, een model van een gemeentelijke monumentenverordening.

Dit uit 1964 daterende model is verouderd. Zo kon uiteraard geen rekening worden gehouden met de verruiming van de rechtsbescherming, die sedert 1976 door de Wet AROB (Administratieve Rechtspraak Overheidsbeschikkingen) wordt geboden.

Daarom heeft de VNG een nieuwe publicatie verzorgd onder de titel 'Monumenten en gebouwe omgeve', met daarin opgenomen een aangepaste modelverordening. Deze publicatie biedt aanzienlijk meer dan een bijgesteld model voor een gemeentelijke monumentenverordening.

Er komen ook onderwerpen aan de orde als de toekomstige structuur van de monumentenzorg, de financiële regelingen, de coördinatie bij de vergunningverlening en de be-

handeling van vergunningsaanvragen, de bescherming van stads- en dorpsgezichten, de regulering van sloopactiviteiten, de bestrijding van verwaarlozing en ontsiering van bouwwerken, open erven en terreinen en het tegengaan van ontsierende nieuwbouw. Het model noemt ook de monumentencommissie en verstaat daar dan onder: De door de raad ingestelde commissie of aangewezen instantie, tot wier taak behoort burgemeester en wethouders op verzoek of eigener beweging van voorlichting en advies te dienen ter zake van de toepassing van de verordening.

De Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) is kennelijk niet bij het opstellen van de nieuwe modelverordening betrokken geweest.

Bij het verplicht horen van de Monumentenraad over een ontwerp-gemeentelijke monumentenverordening wordt bij het bericht van de Monumentenraad nl. een aantal door het ROB voorgestelde aanvullingen meegezonden. Eén van die aanvullingen heeft betrekking op de monumentencommissie. Het ROB wil het volgende toevoegen: 'In de commissie wordt ten minste één lid benoemd op grond van zijn of haar deskundigheid op het gebied van de archeologie.' Als motivering wordt aangevoerd, dat specifieke deskundigheid op het gebied van archeologische monumenten verschilt van die op het gebied van bouwkundige monumenten. Maar dan zou ook moeten worden voorgeschreven dat tenminste één lid van de commissie een bouwkundige moet zijn. Deze door het ROB bepleite aanvulling zou kunnen leiden tot een eenzijdige aandacht voor de archeologische monumenten, terwijl voor de gemeentelijke monumentenlijsten de bouwkundige monumenten van meer belang zijn dan de archeologische, zeker in aantal.

DE CRITERIA

De Monumentenwet verstaat onder monumenten:

- alle vóór ten minste 50 jaar vervaardigde zaken, welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun volkskundige waarde;
- terreinen welke van algemeen belang zijn wegens daar aanwezige zaken als bedoeld onder a;
- alle zaken en terreinen, welke van algemeen belang zijn wegens de aan die zaken en terreinen verbonden geschiedkundige herinneringen.

In de nieuwe model-monumentenverordening zijn deze criteria overgenomen, met dien verstande dat daarin de beperking tot vóór ten minste 50 jaar vervaardigde zaken niet is overgenomen, zodat ook objecten die vandaag gesticht worden op de gemeentelijke monumentenlijst kunnen worden geplaatst. Uiteraard zijn die criteria voor uitbreiding vatbaar. Dat gemeenten op dit punt alle vrijheid hebben leert een uitspraak van de Afdeling Rechtspraak van de Raad van State van 8 januari 1982 (AB 1982, 234), inzake de Monumentenverordening van de gemeente Geldrop.

Zo werd indertijd in de Apeldoornse verordening een vierde criterium toegevoegd, n.l. d. alle zaken en terreinen die van grote betekenis zijn voor de bevolking.

Dit criterium kwam van pas bij het plaatsen van het echoputhuisje op de gemeentelijke lijst. Het kan ook gebruikt worden voor het plaatsen van gedenksteden op de lijst, meestal in relatie tot het voorgaande criterium, dat betrekking heeft op de geschiedkundige herinneringen.

Eén van de aanvullingen die het ROB voorstelt heeft ook betrekking op de criteria. Het ROB wil afzonderlijk genoemd zien zaken met cultuurhistorische waarde (de geschiedenis der beschaving betreffende). In de bovengenoemde zaak Geldrop betrof het namelijk een toevoeging zoals door het ROB bepleit. Feitelijk en juridisch is tegen een dergelijke uitbreiding van de criteria geen bezwaar. Maar ook zonder de cultuurhistorische zaken met name te noemen zijn ze onder de modelcriteria te brengen. Ook kan men zich afvragen of de zaken die het ROB onder cultuurhistorisch verstaat niet beter door bijv. het bestemmingsplan kunnen worden beschermd. Genoemd worden n.l. o.a. dijken, markstenen, grensstenen, holle wegen, wallen en grachten, maar ook verkavelingen. Maar, nogmaals, bezwaar hier tegen is er niet; het is alleen jammer dat tekst niet in overleg met de VNG tot stand is gekomen.

Het is natuurlijk prachtig om een aantal kenmerken te hebben die bij de beoordeling van de vraag of iets een monument is in de zin van de verordening bepalend zijn. Het is iets

anders om in de praktijk aan die kenmerken inhoud te geven. Objectieve normen zijn daardoor niet te ontwikkelen. De subjectieve beleving van de waarde van een bepaald object speelt daarbij een grote rol. Toch heeft de **Bond Heemschut** in een nota, getiteld: 'Enige problemen bij de bebouwing in een historische omgeving' kans gezien om in dit opzicht een goede handreiking te bieden bij de vraag of een bepaald object al of niet zodanig waardevol is, dat het verdient behouden te worden en dus op de gemeentelijke monumentenlijst moet worden geplaatst (Zie ook 'Heemschut' jrg. 979, blz. 96 e.v.).

Als basisnormen noemt de Bond Heemschut:

- a. de bebouwing moet in principe ouder dan 50 jaar zijn, tenzij het gaat om een belangrijk ontwerper of de bebouwing een bepaalde stijl of bouwwijze vertegenwoordigt en
- b. restauratie is mogelijk zonder afbraak. Daarnaast moet dan, volgens de Bond, voldaan worden aan enige andere voorwaarden, zoals geen vermindering, het bestaan van een verband tussen gebouw en historische verkaveling, gawe verhoudingen van het gebouw etc. Dus een bepaalde meerwaarde boven genoemde basisnormen.

Toepassing van deze normen betekent nog niet dat daarmee aan het vereiste is voldaan dat beslissingen tot plaatsing van objecten op de gemeentelijke monumentenlijst voldoende gemotiveerd zijn. Daar kan de Apeldoornse praktijk van meepraten, zoals nader ter sprake zal komen.

DE PROCEDURE EN DE RECHTSBESCHERMING

De Monumentenwet kent een systeem van voorbescherming, wanneer de aanwijzing van een object als beschermd monument in overweging is, de zgn. voorlopige lijst. De kennisgeving van een voorgenomen plaatsing heeft tot gevolg dat het beschermingsregime geldende voor beschermde monumenten, reeds van kracht wordt, zoals bijv. bij sloop- en verbouwaanvragen.

De modelverordening van 1964 volgde het systeem van de Monumentenwet. Dat systeem betekende, dat voor één object in totaal vier voorzieningen werden geboden aan de belanghebbenden:

1. bezwaar bij B. en W. tegen de kennisgeving van een voorgenomen plaatsing;
2. Arob-beroep (op grond van de Wet Administratieve Rechtspraak Overheidsbeschikkingen) tegen deze beslissingen van B. en W. en de mogelijkheid schorsing te vragen bij de voorzitter van de afd. rechtspraak;
3. beroep op de Gemeenteraad tegen een besluit tot plaatsing op de lijst;

Tegen de plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst van dit fabrieksgebouw uit de tweede helft van de vorige eeuw te Geldrop ging de eigenaar in beroep.

De AROB-rechter verwierp echter de o.m. aangevoerde argumentatie dat de gemeente met deze plaatsing ten onrechte verder gaat dan de monumentenwet zou toestaan.

Intussen is het karakteristieke bakstenen fabrieksgebouw, waarvan het interieur nog uit gave 19de eeuwse houten constructies bestaat, op de rijkslijst geplaatst. Foto: Gemeente Geldrop.

De zg. Sociëteit in Apeldoorn. De plaatsing van dit gebouw op de gemeentelijke monumentenlijst werd in 1981 door de Arob-rechter ongedaan gemaakt, uitgaande van het zg. motiveringsbeginsel. Deze rechter achtte de beschrijving van dit gebouw nl. niet voldoende gerelateerd aan de criteria van de gemeentelijke verordening en daarmee de plaatsing niet voldoende gemotiveerd. De gemeente heeft inmiddels de karakteristiek van dit gebouw opnieuw geformuleerd.

Foto: gemeente Apeldoorn.

4. Arob-beroep tegen het besluit van de Gemeenteraad en de mogelijkheid schorsing te vragen bij de voorzitter.

Uit een oogpunt van proces-economie is in het nieuwe model gekozen voor de constructie, dat B. en W. gehoord de monumentencommissie, terstond besluiten tot plaatsing van een object op de monumentenlijst. Het instituut van de kennisgeving van voorgenomen plaatsing is dus vervallen.

De vraag rijst of aldus niet tekort wordt gedaan aan de rechten van belanghebbenden: Dit is niet het geval. De oude procedure was erg lang en betekende in de praktijk veelal slechts een doublure.

Immers bij de kennisgeving van voorgenomen plaatsing was het beschermingsregime van de verordening reeds van toepassing. In het nieuwe model is voor de volgende procedure gekozen:

- a. tegen de beslissing van B. en W. tot plaatsing op de lijst is voor eigenaren en andere zakelijke gerechtigden (bijv. hypotheekhouders), maar in het nieuwe model ook voor andere belanghebbenden (huurders, omwonenden) beroep mogelijk op de gemeenteraad;
- b. tegen deze beslissing van de gemeenteraad kan Arob-beroep bij de Afdeling Rechtspraak worden ingesteld en schorsing worden gevraagd bij de voorzitter van de afdeling.

Het is ook denkbaar dat in een verordening het beroep op de gemeenteraad tegen de beslissing van B. en W. wordt vervangen door de mogelijkheid een Arob-bezwaarschrift bij B. en W. in te dienen.

Het voordeel van deze laatste oplossing is dat de rechthebbenden de mogelijkheid heb-

ben om direct na het besluit tot plaatsing schorsing van dit besluit te vragen. In het andere geval – beroep op het raadsbesluit – moeten zij daarmee wachten totdat de gemeenteraad het B. en W.-besluit tot plaatsing in beroep heeft bevestigd.

In de recente VNG-publicatie wordt de keuze daarin voor beroep op de raad niet nader gemotiveerd. In beide gevallen is er sprake van een volledige heroverweging.

Welke keuze een bepaalde gemeente ten aanzien van de definitieve uitwerking van haar verordening maakt, zal van verschillende factoren afhangen. Zo kan de grootte van de gemeente een rol spelen of de wijze waarop Arob-bezwaarschriften plegen te worden behandeld, al of niet met inschakeling van een onafhankelijke adviescommissie enz. Wanneer de beslissing tot plaatsing daadwerkelijk door B. en W. wordt genomen (en dus niet alleen formeel, maar feitelijk door het ambtelijk apparaat) dan zal de bezwaarschriftenprocedure niet veel voordelen opleveren en is dus beroep op de raad te verkiezen.

De inschakeling van een adviescommissie bij een beroep kan echter tot een andere beantwoording van de vraag leiden. Hetgeen van belang is, is dat in het oog wordt gehouden dat de bezwaarschriftenprocedure met name in het leven is geroepen om een *echte* heroverweging mogelijk te maken, vooral in die gevallen waarin de beslissing in eerste instantie feitelijk op ambtelijk niveau is genomen.

De Minister van Binnenlandse Zaken heeft op 9 maart 1981 richtlijnen gepubliceerd voor de keuze tussen Arob-beroep en beroep op de Kroon. Daarin worden ook richtlijnen gegeven voor het regelen van de rechtsbe-

scherming in gemeentelijke verordeningen. Richtlijn nr. 4 daarin luidt: 'Het openstellen van beroep op een ander orgaan van hetzelfde openbare lichaam ter vervanging van de Arob-bezwaarschriftenprocedure is in het algemeen ongewenst'. Dus vertaald naar de situatie waar wij ons nu mee bezighouden: Geen beroep op de gemeenteraad, maar een bezwaarschrift naar B. en W. In die richtlijn wordt een uitzondering gemaakt voor de situatie die zoëven werd geschetst, nl. dat een beschikking na uitvoerig beraad in B. en W. wordt genomen. In dat geval is er aanleiding beroep op de gemeenteraad te openen.

Persoonlijk heeft schrijver dezes enige voorkeur voor een systeem waarin beroep op de gemeenteraad wordt geopend. De raad immers is het hoogste bestuursorgaan van de gemeente. Gemeentelijke monumentenzorg is geen verlengstuk van rijksmonumentenzorg op grond van de Monumentenwet, maar een autonome bevoegdheid van de gemeente. Waar de plaatsing van objecten op een gemeentelijke monumentenlijst de zakelijk gerechtigden beperkt in hun rechten, lijkt het in het algemeen gewenst dat de gemeenteraad in beroep het beleid van B. en W. op dit terrein toetst.

Met betrekking tot de procedure moet nog op twee aspecten gewezen worden. In de eerste plaats moet een beslissing tot plaatsing, maar ook een beslissing van de raad in beroep, gemotiveerd zijn. Dat voorschrijven in de monumentenverordening zoals gedeputeerde staten van Gelderland wensen, is overbodig. Het motiveringsvereiste geldt als algemeen beginsel van behoorlijk bestuur ook zonder uitdrukkelijke vermelding. Wanneer daaraan niet wordt voldaan dan betekent dat uiteindelijk dat de beschikking door de Arob-rechter

zal worden vernietigd. In dit verband kan verwezen worden naar een uitspraak van de Arob-rechter van 24 september 1981 over de plaatsing van het gebouw van de zgn. sociëteit op de Apeldoornse monumentenlijst. De Arob-rechter oordeelde dat een beschrijving van de karakteristiek op zich niet voldoende is, maar dat aan die karakteristiek ook een waardering moet worden gegeven in relatie tot de criteria van de verordening.

Voorts moet er op gewezen worden dat artikel 2 van de nieuwe modelverordening voorschrijft dat rekening wordt gehouden met de gebruiksmogelijkheid van het monument. En dan gaat het niet om het gebruik dat van het monument gemaakt kan worden op grond van planologische voorschriften, maar om het gebruik dat de rechthebbende op het pand daaraan toekent, mede gelet op constructie en ligging. Daarbij kunnen planologische voorschriften uiteraard wel een rol spelen. Een goede mogelijkheid om achter de intenties van de rechthebbende te komen is om de Monumentencommissie op te dragen om alvorens met een advies tot plaatsing op de monumentenlijst te komen eerst de rechthebbende te horen. Bij uitzondering zou dit juist niet moeten gebeuren in die gevallen waarin voortijdige sloop dreigt.

De Monumentencommissie zou dat horen van rechthebbenden ook kunnen gebruiken om aan dezen uiteen te zetten wat de betekenis is van plaatsing van een object op de gemeentelijke monumentenlijst, m.a.w. wat de rechtsgevolgen zijn, waarover kort nog het volgende:

RECHTSGEVOLGEN

Het belangrijkste artikel in dit verband is artikel 10 van de nieuwe modelverordening:

1. Het is verboden een beschermd monument te beschadigen, te vernielen of af te breken.

2. Het is verboden zonder vergunning van burgemeester en wethouders of in strijd met bij zodanige vergunning gestelde voorschriften:

- een beschermd monument gedeeltelijk af te breken, te verplaatsen of in enig opzicht te wijzigen;
- een beschermd monument te herstellen of te gebruiken op een wijze, waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht.

Een belangrijk verschil met het oude model is, dat voor volledige afbraak geen vergunning meer kan worden gegeven. Wil een eigenaar daar toch toe overgaan dan zal de ook met rechtswaarborgen omklede procedure tot afvoering van het pand van de monumentenlijst moeten worden gevolgd.

Weigering om te voldoen aan een verzoek om een beschermd monument van de lijst af te voeren of om een vergunning te verlenen als bedoeld in artikel 10, levert een recht tot schadevergoeding op voor de belanghebbende. Daarbij worden dezelfde criteria gehanteerd als bij artikel 49 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, de zgn. planschade. Het betreft dan schade die redelijkerwijs niet of niet geheel ten laste van belanghebbende behoort te blijven en de toekenning van scha-

de geschiedt door de gemeenteraad naar billijkheid. Gelet op de jurisprudentie op grond van artikel 49 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening en het daarmee corresponderende artikel in de Monumentenwet mag van de mogelijkheid tot schadevergoeding geen overspannen verwachting worden gekoesterd.

Terecht wordt in de toelichting opgemerkt dat het feit van de enkele plaatsing op de lijst geen grond voor schadevergoeding oplevert, althans dat dit niet of nauwelijks aantoonbaar is. Van financiële consequenties is pas sprake als concrete bouw-, sloop- of verbouwplannen aan de orde zijn. Dit impliceert dat bezwaren tegen plaatsing van objecten op de gemeentelijke lijst, die ingegeven zijn door vrees voor waardevermindering van het object, niet gehonoreerd kunnen worden.

Tenslotte nog een paar losse opmerkingen. De monumentenlijst moet op de Secretarie voor een ieder ter inzage liggen. Maar wie zou op het idee komen dat de villa die rond 1900 is gebouwd en die hij wil kopen wel eens op een gemeentelijke monumentenlijst zou kunnen staan? Rijksmonumenten en natuurmonumenten staan ter bescherming van rechtsopvolgers als zodanig geregistreerd in de openbare registers van het kadaster. Waarom die mogelijkheid ook niet geopend voor gemeentelijke monumenten?

Er is een nieuwe wet in voorbereiding met betrekking tot de registratie van allerlei zaken in de openbare registers. Hier ligt een taak voor de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

De Provincie Noord-Holland heeft de minister van CRM hierop in het verleden al eerder gewezen. Maar het kadaster ressorteert onder het ministerie van VROM.

Diezelfde gelijkstelling van rijks- en gemeentelijke monumenten zou ook moeten gelden voor de belastingfaciliteiten ten aanzien van onderhoudskosten van woonhuismonumenten in de sfeer van de inkomstenbelasting.

De gemeente Rheden heeft hierover de Staatssecretaris van Financiën en die van CRM benaderd bij brief van 29 april 1981. In de decentralisatienota van het rijk wordt verwezen naar de onderhoudsregeling voor kerken en kastelen. Maar de conclusie dat deze regeling bij goed functioneren ook zou moeten worden doorgetrokken naar andere monumenten, wordt helaas niet getrokken.

In dit artikel is geprobeerd een aantal aspecten van gemeentelijke monumentenzorg te belichten en daarbij vooral aandacht te besteden aan het nieuwe model van een monumentenverordening, met het accent op de administratief-juridische aspecten.

Hopelijk stimuleert deze uiteenzetting tot het gebruikmaken van de mogelijkheden die er zijn om ook in een tijd van bezuinigingen het waardevolle in onze samenleving te beschermen.

In de nota 'Monumentenzorg in Apeldoorn, geen kijkdoos maar levende werkelijkheid' wordt bij de vraag waarom een gemeentelijk monumentenbeleid nodig is, opgemerkt:

Monumentenbescherming moet er niet toe leiden, dat we de gebouwde omgeving als het ware door een kijkdoos gaan zien. Integendeel, monumentenzorg dient om de werkelijkheid levend te houden door het vasthouden van tastbare objecten die de ontwikkelingslijn, welke tot het ontstaan van onze samenleving – ook de gemeentelijke samenleving – heeft geleid, markeren en daardoor herkenbaar maken.'

Daar past dan ook bij de verzuchting van de dichter D. J. van Lennep in zijn Hollandse duinzang:

'Sprak voor oudheidsbescherming noch stem noch gevoel?

Zweeg en overheid hier en gemeente?'

In het licht van de bezuinigingswoede die allerwege haar duizenden verslindt, mogen we wel vrezen dat menige gemeente zal zwijgen op dit punt. Het is goed, ja noodzakelijk, dat vooral de plaatselijke monumentencommissies, maar ook provinciale commissies, met kracht blijven aandringen op het ontwikkelen en uitbouwen van een gemeentelijk monumentenbeleid, zodat onze nakomelingen niet van ons kunnen zeggen:

'En de baatzucht vernielde met schen-ziek hand

Het geringe nog overgebleven'

Een nieuw periodiek, het Historisch- Geografisch Tijdschrift

Vanaf februari 1983 zal een nieuw tijdschrift, het Historisch-Geografisch Tijdschrift verschijnen, 3 à 4 maal per jaar, dat per nummer ca. 24 pagina's zal omvatten. De laatste jaren neemt de belangstelling voor de lokale en regionale historische geografie evenals de meer toegepaste en beleidsgerichte historische geografie ten behoeve van historische landschappen en steden sterk toe. Bij gebrek aan een geschikt medium hebben twee historisch-geografische verenigingen, te weten het Utrechts Historisch-Geografisch Dispuut (RU Utrecht) en Cluverius (VU Amsterdam) het initiatief genomen het Historisch-Geografisch Tijdschrift uit te laten geven.

In dit tijdschrift zullen naast artikelen ook recensies en een bibliografie opgenomen worden. Het abonnementsgeld bedraagt f 15,- voor studenten, f 18,50 voor individuele abonnees en f 25,- voor bibliotheken en instellingen.

U kunt zich als abonnee aanmelden bij Drs. T. Stol, Grensstraat 20^{II}, 1091 SZ Amsterdam.